

Posudek vedoucího disertační práce

Název práce: **MICHAEL CHEKHOV FROM EUROPE TO AMERICA:
FROM STAGE TO PEDAGOGY**

Autor práce: **Mgr. Lenka Pichlíková**

Lenka Pichlíková se ve své disertační práci zabývá problematikou, která silně rezonuje s jejím vlastním životním příběhem a při jejímž zkoumání a zpracování se mohla opřít o své bohaté profesní zkušenosti. Po absolvování oboru herectví roku 1977 na Divadelní fakultě AMU vytvořila Lenka Pichlíková řadu významných rolí na českých divadelních scénách (angažmá v Divadle Jiřího Wolkra, v Divadle Na zábradlí, v Činoherním klubu, v Divadle na Vinohradech a hostování v Národním divadle) i řadu rolí ve filmu a v televizi. Od roku 1982 žije Lenka Pichlíková trvale ve Spojených státech, kde se vedle herectví a pantomimy systematicky věnuje herecké výuce. Při hledání tématu disertační práce se proto zaměřila na metodické zdroje a základní směry americké divadelní pedagogiky.

Je nesporné, že pro vývoj moderního amerického divadla XX. století byla rozhodujícím impulsem návštěva Moskevského uměleckého divadla ve Spojených státech mezi léty 1922 a 1924. Inscenace moskevského souboru vyvolaly obrovský zájem o Stanislavského systém herecké práce, který vedl roku 1936 k historicky prvnímu ucelenému vydání Stanislavského metody v překladu Elizabeth Hapgoodové. Ve Spojených státech se rovněž usadili někdejší členové Stanislavského souboru Richard Boleslavskij a Maria Uspenskaja, kteří zde roku 1923 založili hereckou školu vycházející ze Stanislavského principů herecké práce, na niž později navázali Lee Strasberg, Herbert Berghof, Uta Hagen či Sanford Meisner.

Roku 1939 se v tomto období zvýšeného zájmu o ruské metody herecké práce na americké scéně objevil další významný Stanislavského žák, herec Michail Čechov, aby zde v Ridgefieldu ve státě Connecticut pokračoval ve své pedagogické práci započaté ve studiu Dartington Hall v anglickém Devonu. Jakkoli Čechov v mnoha směrech ze Stanislavského vycházel, současně s ním ve svých přístupech k tvorbě herecké postavy výrazně polemizoval a otevřel tak novou cestu k chápání herectví, která je rozvíjena v řadě současných amerických divadelních škol.

Lenka Pichlíková se nakonec rozhodla, že se ve své disertační práci soustředí právě na zkoumání různých aspektů Čechovovy herecko-pedagogické

práce ve Spojených státech, kterou Čechov v roce 1953 završil vydáním své systematicky zpracované herecké metody pod titulem *To the Actor*. Přiznám se, že jsem volbu tématu považoval za odvážnou. Ačkoli stál Michail Čechov se svou hereckou technikou dlouho ve stínu Stanislavského a jeho následovníků a v českém prostředí se o něm vzhledem k jeho emigraci až do konce osmdesátých let prakticky nemluvalo, dostal se již v devadesátých letech díky publikacím jeho životopisu *Hercova cesta* a především překladu jeho metody pod titulem *O herecké technice* do širokého povědomí české divadelní veřejnosti. Kladl jsem si otázku, zda toto poměrně široce zmapované téma nabízí dostatek prostoru pro skutečně objevitelskou práci.

Lenka Pichlíková mě brzy dokázala přesvědčit o opaku. Pustila se s obdivuhodnou pílí a osobním nasazením přímo v místech Čechovova působení v Dartington Hall v Devonu a v Ridgefieldu v Connecticutu, v Asociaci Michaila Čechova, známé pod zkratkou MICHA i v řadě knihoven a archivů v USA, Velké Británii, Francii, Švýcarsku, Rakousku i České republice do rozsáhlého historického, pedagogického a scénologického výzkumu publikací a archivních materiálů, během něhož se vedle studia sekundárních pramenů dostala i k četným dosud nepublikovaným primárním zdrojům. Uskutečnila rovněž řadu rozhovorů s hereckými pedagogy vycházejícími z Čechovova odkazu včetně Joanny Merlin, která je poslední žijící Čechovovou žákyní. Jako zkušená herečka a pedagožka se Lenka Pichlíková rovněž aktivně zapojila do letního divadelního festivalu Michaila Čechova v Ridgefieldu a absolvovala praktické kursy Čechovovy herecké metody v čechovovské asociaci MICHA. Shromáždila tak úctyhodné množství materiálu vybízejícího ke zpracování.

Svou rozsáhlou disertační práci, jejíž základní text čítá 365 stran, rozdělila Lenka Pichlíková do čtyř kapitol. V první kapitole se Lenka Pichlíková soustředí na osobnost Michaila Čechova v historickém kontextu a na vývoj jeho herecké metody se zvláštním důrazem na období po roce 1935, kdy Čechov svou herecko-pedagogickou metodu systematicky rozvíjel ve studiových podmínkách nejprve v anglickém Dartingtonu a později v americkém Ridgefieldu. Posléze představuje Čechovovu činnost v New Yorku a nakonec v Hollywoodu až do jeho smrti v roce 1955. Lenka Pichlíková v této kapitole představuje základní principy Čechovovy metody a ve spojitosti s klíčovými pojmy jako Soustředění, Okruhy pozornosti, Představivost, Vyzařování, Temporytmus, Dělení na části či Průběžné jednání dokládá její zdroje v systému herecké práce Moskevského uměleckého

divadla, Leopolda Suleržického a Jevgenije Vachtangova. Sleduje, jak se Čechovovy tvůrčí i pedagogické principy vyvíjely a proměňovaly a mapuje vývoj Čechovových přístupů k tvorbě postavy od Emocionální paměti k Psychologickému gestu. Klade přitom zvláštní důraz na Čechovovu spiritualitu ovlivněnou nejprve duchovním prostředím Moskevského uměleckého divadla a později především antroposofickým učením Rudolfa Steinera.

Ve druhé kapitole se Lenka Pichlíková zaměřuje na systematické srovnání Čechovových publikací, aby dokumentovala vývoj jeho metodických přístupů na základě analýzy písemných dokumentů a teoretického myšlení. Srovnává přitom především Čechovovu finální a nejznámější publikaci *To the Actor* z roku 1953 a sérii Čechovových Hollywoodských přednášek z roku 1955 s Čechovovým přípravným rukopisem metody z roku 1942 a se soukromým ruskojazyčným vydáním metody pod titulem *O herecké technice* z roku 1946. Zabývá se přitom sémantickými posuny v Čechovově vnímání lidské bytosti ve spojitosti s triádou těla, duše a ducha, posunem od vnímání barvy pohybu ke kvalitě, uplatněním principu trojnosti při analýze pohybu i dramatického celku, vývojem ve vnímání atmosféry a především posuny v prezentaci principů Psychologického gesta.

Za zvláště cennou považuji třetí kapitolu, v níž se Lenka Pichlíková věnuje vlastnímu praktickému výzkumu Čechovovy metody a jejímu srovnání s herecko-pedagogickými metodami, kterými sama prošla. Na základě svých osobních zkušeností analyzuje styčné body Čechova se Stanislavským a jeho následovníky a prostřednictvím konkrétních příkladů objevuje souvislosti mezi Čechovovou hereckou technikou a přístupy, které sama poznala v HB Studiu při práci s Herbertem Berghofem a Utou Hagen, při spolupráci s následovníky Sanforda Meisnera na Columbijské universitě či v mistrovských kursech pantomimy s Marcelem Marceauem. Především však mapuje a reflektuje své osobní praktické zkušenosti z lekcí a workshopů vedených Čechovovými následovníky sdruženými v asociaci MICHA a dokumentuje uplatnění Čechovových přístupů ve vlastní pedagogické praxi. Lenka Pichlíková přitom na základě absolvovaných cvičení systematicky a otevřeně rozkrývá svou osobní cestu k porozumění klíčovým prvkům Čechovovy herecké techniky.

Ve čtvrté kapitole nabízí Lenka Pichlíková praktické shrnutí Čechovovy metody pro pedagogy v podobě intenzivního semestrálního kursu podrobně a přehledně rozpracovaného do 23 lekcí. Kurs seznamuje účastníky s Čechovovou

metodou prostřednictvím systematicky uspořádaných cvičení jako je Překročení prahu, Imaginární centrum, Pohyb s kvalitou, Imaginární postava, Atmosféra, Archetypální gesto a Psychologické gesto. Nabízená cvičení vycházejí nejen ze známé publikace *To the Actor (O herecké technice)* z roku 1953, ale i z Čechovových méně dostupných metodických pojednání z let 1942 a 1946, dále z většinou nepublikovaných záznamů Čechovovy výuky v Dartingtonu a v Ridgefieldu a konečně i z přednášek z roku 1955. V neposlední řadě zde Lenka Pichlíková zúročuje i své vlastní pedagogické zkušenosti a uplatňuje přístupy, které měla možnost poznat při praktickém studiu Čechovových technik v rámci absolvovaných kursů.

Disertační práci Lenky Pichlíkové doplňuje bohatá obrazová příloha, obsáhlá Bibliografie a především rozsáhlý, téměř 300 stran čítající, soubor příloh obsahující mezi jiným chronologii Čechovova života, chronologii vývoje Čechovovy metody, glosář Čechovovy terminologie, rozhovory s hereckými pedagogy, kteří vycházejí z Čechovova odkazu a nový překlad 4. kapitoly ruského vydání knihy *O herecké technice* z roku 1946.

Lenka Pichlíková ve své disertační práci přináší fundovaný, systematický a přehledně strukturovaný analytický vhled do vrcholné fáze pedagogické práce Michaila Čechova. Práce v širším historickém, kulturním i profesním kontextu prohlubuje vnímání vývoje a různých aspektů Čechovovy herecké metody a nabízí její rozpracování z hlediska současné herecké pedagogiky. Získané poznatky a uvedená tvrzení Lenka Pichlíková důsledně dokládá odkazy na odbornou literaturu i další primární a sekundární zdroje, konfrontuje je s vlastními profesními zkušenostmi a doplňuje názornými příklady ze své herecké a pedagogické praxe. Práci považuji za velmi cenný a podnětný vklad do úvah o současné herecké pedagogice, která často trpí praktikismem a rychlou cestou k výsledkům, místo aby se zaměřovala na systematický a celostný rozvoj tvůrčí osobnosti s její tělesnou, duševní a duchovní dimenzí. Disertační práci Lenky Pichlíkové jednoznačně doporučuji k obhajobě a přimlouvám se za její publikaci.

V Praze 25. 10. 2020

doc. Jakub Korčák